

ning participativní⁴, což je jen jiné označení pro zážitkové učení. Zážitkové učení⁵ je postaveno na experimentování. Na tom, že jste postaveni do určité situace, jste nuceni ji řešit a následně si uvědomujete, co se dělo, jak jste se cítili, co fungovalo a co by se dalo udělat lépe. Konkrétní prožitek prostřednictvím zpětného ohlednutí, tedy reflexe, transformujete na zkušenost, kterou si zasazujete do svých dalších zkušeností, do toho, jak ve vašem světě věci fungují, jak je vidíte, jak jim rozumíte. Této fázi říká David Kolb⁶ abstraktní konceptualizace. Na základě toho si následně vytváříte plán, jak se budete chovat v podobné situaci příště. Díky prožitku máte také daleko větší motivaci hledat, jak řešit podobné situace, a informace, které v tu chvíli získáte nebo pojmenujete, si budete daleko lépe pamatovat. V případě dovedností se díky reflexi,

konceptualizací a plánování dostáváte k jejich promyšlenému cvičení, které přináší nejlepší výsledky⁷. Tedy pokud si cíleně vybíráte, co budete trénovat, soustředíte se na to a věnujete tomuto tréninku dostatek času. Kromě běžného života, kde se naučíte nejvíce, jsou vhodným tréninkovou možností modelové situace, na kterých si můžete vyzkoušet svoji reakci a svoje chování v dané situaci. Krása modelové situace je v tom, že se při ní neučíte jen vy v roli facilitátora, ale i účastníci, kteří se učí z vašeho výkonu a dostávají nový pohled na lidi, se kterými facilitátor pracuje, na jejich motivy, záměry a emoce.

Přínos participativního tréninku, tedy zážitkového tréninku s lektorem, který vás facilituje, abyste si objevili o daném tématu to, co potřebujete, je především v tom, že vás vede k experimentování a přemýšlení.

Jste tak lépe připraveni na nové situace, do kterých se budete v rámci facilitace dostávat.

Podrobnější informace o projektu lze nalézt na www.velkyvuz-sever.cz.

- 1 Veronika Uhlířová, Lukáš Kučera: *Základy facilitace*, Velký vůz Sever, Nový bor, 2013
- 2 Jiří Plamínek: *Sebezpoznání, sebeřízení a stress*, Grada Publishing, 2. vydání, 2008
- 3 <http://www.gordontraining.com/free-workplace-articles/learning-a-new-skill-is-easier-said-than-done/>
- 4 Jiří Plamínek: *Vzdělávání dospělých*, Grada 2010.
- 5 Daniel Franc, Martin Andy, Zouňková Daniela: *Učení zážitkem a hrou*, Computer Press, 2007.
- 6 Kolb, David: *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, 1984.
- 7 Geoff Colvin: *Talent nerozhoduje*, Compute Press, 2010.

Autor článku působí jako facilitátor a lektor v projektu Connection.

Monitoring integrace cizinců z třetích zemí v ČR s důrazem na slučování rodin a čerpání sociálních dávek

Jana Vavrečková, Petr Pojer

Projekt „Monitoring kvantitativních a kvalitativních indikátorů integrace cizinců z třetích zemí (CTZ) v ČR s důrazem na problematiku slučování rodin a čerpání sociálních dávek“ (EIF - 2012 - 04), jehož zadavatelem je MV ČR, je řešen v rámci Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí. Jeho řešení přímo navazuje na výsledky dosud realizovaných prací v této oblasti a zajišťuje tak kontinuitu dosavadních výstupů a činností. Konkrétně se jedná o tři fáze projektu „Metodika hodnocení monitorovacích nástrojů integračního procesu cizinců třetích zemí v ČR“ (řešené v letech 2009–2011) a projekt „Kvantitativní a kvalitativní ukazatelé pro hodnocení integrace cizinců z třetích zemí v ČR ve světle aktuálních dat a nových poznatků (2012–2013)“. Výstupy řešených projektů byly zadavatelem opakovaně pozitivně hodnoceny a staly se jedním z významných podkladů pro hodnocení integračních procesů CTZ v ČR a jejich další koncepční zaměření.

Monitoring integrace cizinců na území ČR, který byl v uplynulých letech založen a dále rozvíjen, odpovídá programům politických a výkonných orgánů Evropské unie, konkrétně požadavkům na tvorbu systémů monitorování a hodnocení integrace cizinců v hostitelských státech. Řešení projektu vychází z naplnění operačního cíle 5 „Zlepšení hodnocení průběhu a podpory integrace cizinců z třetích zemí v ČR a cílenější zaměření aktivit orgánů a institucí na podporu integrace cizinců“, z priority 2 a opatření 4 „Vypracování ukazatelů a metodik hodnocení“, což jsou dokumenty určující základní obsahové zaměření projektu. Pravidelná aktualizace vytvořené soustavy kvantitativních i kvalitativních indikátorů významně přispívá k měřitelnosti dopadů integračních opatření a plánování jejich dalšího rozvoje.

Hlavním cílem aktuálně řešeného projektu (EIF 2012 - 04) je průběžný monitoring integračních procesů pomocí vypracovaných nástrojů a metodik a analýza problematiky slučování rodin a čerpání sociálních dávek.

Monitorovací systém integrace CTZ je založen na bázi kvantitativních i kvalitativních ukazatelů; kvantitativní ukazatele vycházejí z administrativních zdrojů zhruba pěti resortů, kvalitativní ukazatele mají svůj základ v České republice realizovaných terénních, empirických šetřeních.

Soustava kvantitativních ukazatelů je rozdělena do kategorie základních ukaza-

telů (v oblasti pobytu, demografických charakteristik, zaměstnanosti a trhu práce, vzdělávání a sociálního začlenění), **srovnávacích ukazatelů** (vyjadřujících relace k českému obyvatelstvu a cizincům jako celku) a **analytických ukazatelů**, které uvedené hodnoty rozvádějí v bližších podrobnostech. Sledován je trend vývoje zvolených indikátorů v časových řadách a vybrané charakteristiky vývoje národního hospodářství. Kvantitativní údaje jsou aktualizovány dvakrát ročně a podle potřeby nadále zpřesňovány nebo doplňovány. Za každé monitorovací období je pro zadavatele projektu vypracován policy paper, který obsahuje základní vývojové trendy sledovaných integračních procesů.

Soustavu kvalitativních ukazatelů tvoří dvě obsahově rozdílné části. První část zahrnuje názory a postoje české veřejnosti k cizincům, druhá část názory a postoje samotných cizinců k životu a práci v ČR. První část vychází z pravidelných dotazníkových omnibusových šetření Centra pro výzkum veřejného mínění SOU AV, druhá část z dotazníkových šetření mezi cizinci z třetích zemí v ČR. Vzhledem k celostátnímu zaměření monitorovacího systému jsou brány v úvahu pouze realizovaná šetření s celostátní působností. Poznatky obou částí jsou transformovány do předem definovaných, věcných oblastí a celkové pojetí metodiky kvalitativních ukazatelů je komplementární

k metodice kvantitativních ukazatelů; v obou „Soustavách“ je kladen akcent na maximální přehlednost získaných poznatků. Monitoring vývoje názorů a postojů české veřejnosti k cizincům je významným tím, že vychází z jednoho poznatkového zdroje (omnibusové šetření CVVM), což umožňuje kontinuálně sledovat názorový a postojový vývoj české veřejnosti k cizincům v průběhu různých časových period (v předkrizovém období do r. 2008, v období hospodářské krize a navazujících letech).

Jak již bylo naznačeno, nedílnou součástí projektu (EIF 2012 - 04; řešený v období 6/2013 - 6/2014) je **problematika slučování rodin**. Na evropské úrovni se jedná o vysoce aktuální fenomén a statistické údaje vypovídají o tom, že tento jev je stále závažnější i v ČR. Směrnice o právu na sloučení rodiny příslušníků třetích zemí, pobývajících ve státech EU (směrnice č. 2003/86/ES), přinesla v mnoha ohledech zvýhodnění pro cizince usilující o sloučení své rodiny a je bezesporu pozitivním přínosem pro fungování rodinného života cizinců a potažmo i pro jejich integraci v hostitelské zemi. Na druhé straně v mnoha zemích EU zaznívají stále intenzivněji hlasy o zneužívání práva na sloučení rodiny a o následných problémech při zvládnutí integrace vysokého přílivu imigrantů, zpravidla s nízkým vzděláním a bez jazykových kompetencí, kteří do

země přicházejí z důvodů sloučení rodiny (na což mají nepopiratelné právo).

V ČR nebyla dosud tato problematika z výše uvedeného hlediska komplexněji řešena (třebaže projekty zabývající se rodinami cizinců samozřejmě existují). Příliv cizinců z rodinných důvodů u nás sice není zdaleka tak intenzivní, jako v ostatních evropských zemích (např. Německo, Rakousko, Francie), nicméně statistiky hovoří o tom, že rodinné důvody tvoří v současné době zhruba třetinu všech deklarovaných pobytů a z hlediska vývoje vykazují vzrůstající tendenci - za posledních pět let stouply rodinné důvody, jako účel pobytu, zhruba o polovinu. Děje se tak v protikladu k účelu pobytu zaměstnání/podnikání, který naopak v důsledku situace na českém trhu práce lineárně klesá.

V rámci řešení projektu provedli řešitelé podrobnější analýzu tohoto jevu, a to jak z hlediska legislativních podmínek slučování rodin cizinců z třetích zemí v ČR, tak z hlediska dostupných údajů o účelech pobytu z databáze Ředitelství služeb cizinecké policie. Analýza zachycuje vývoj od roku 2008 a bližší charakteristiky přicházejících rodinných příslušníků jsou zaměřeny na věkové struktury a státní příslušnost nejfrekventovanějších imigrantů.

Kromě toho byla v průběhu řešení realizována dvě terénní šetření. Empirické šetření s experty formou dvou diskusních skupin a šetření s cizinci s bytovým oprávněním sloučení rodiny. Sondáž mezi odborníky z řad pracovníků krajských center pro integraci cizinců, NNO, ÚP a dalších zainteresovaných institucí proběhla formou řízené diskuse podle předem stanoveného scénáře a soustředila se na hlavní problémy integrace rodinných příslušníků CTZ, přicházejících do ČR za účelem sloučení rodiny, z pohledu těch, kteří se tímto jevem profesně zabývají. Jedna diskusní skupina se konala v Praze (místě s nejvyšším výskytem cizinců vůbec), druhá v Jihomoravském kraji, konkrétně v Brně.

Protipólem šetření expertů bylo sondážní šetření mezi samotnými cizinci, ma-

jícími s vízem za účelem sloučení rodiny konkrétní zkušenosti. Šetření proběhlo formou standardizovaných, řízených rozhovorů a náhodnostní složení respondentů bylo vymezeno na základě výsledků statistické analýzy cizinců CTZ, kteří tento účel pobytu nejvíce využívají. Cílem bylo získat zkušenosti těch, kterých se tento jev bezprostředně dotýká, včetně určení požadavků a přání rodinných příslušníků na jejich bezproblémovou integraci v ČR.

Současně s tím byla provedena analýza **čerpání sociálních dávek** cizinci z třetích zemí, konkrétně dávek státní sociální podpory (SSP) na základě údajů dodaných MPSV¹. Rozbor byl proveden za dominantní část SSP, která zahrnuje příspěvek na dítě, rodičovský příspěvek a příspěvek na bydlení, což představuje 96 % celkové sumy vyplacených prostředků SSP. V pětiletém časovém horizontu potvrdila analýza hypotézu o stoupající tendenci výdajů na dávky státní sociální podpory u všech cizinců žijících v ČR. Vzrůstající trend výdajů na dávky SSP je nepřehlédnutelný i u cizinců z třetích zemí; nicméně v celkových výdajích za obyvatelstvo tvoří zatím výdaje za CTZ necelá dvě procenta. Trendy vývoje posledních dvou let odrážejí u CTZ vývojovou tendenci většinové populace a markantní růst výdajů je, obdobně jako u českého obyvatelstva, zejména u příspěvku na bydlení.

Za účelem prezentace Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí, výstupů řešeného projektu i výměny zkušeností s odbornou veřejností byl na konci května (28. 5. 2014) za přítomnosti zadavatele projektu realizován **závěrečný workshop**. Workshop se konal v budově ČSVTS na Novotného lávce, Praha 1; přizváni byli zainteresovaní odborníci ze státní sféry, zajišťující údaje pro monitoring, odborníci z výzkumné a akademické sféry, zabývající se migrací, i experti pracující s cizinci v rámci aktivit nevládních a neziskových organizací. Celkem se ho zúčastnilo 34 odborníků. Z centrální sféry byli přítomni zástupci odboru

azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra, Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV), Ministerstva průmyslu a obchodu (MPO) a Ministerstva zahraničních věcí (MZV), zástupci Českého statistického úřadu (ČSU) a dále Národního ústavu pro vzdělávání (NÚV). Akademická sféra byla reprezentována Přírodovědeckou fakultou UK, 1. lékařskou fakultou, Fakultou sociálních věd a Etnografickým ústavem AV ČR. Workshopu se dále zúčastnili představitelé Konsorcia NNO, integračních center a dalších institucí, které se integrací cizinců zabývají.

Workshop zahájil a moderoval ředitel VÚPSV doc. Ing. Ladislav Průša, CSc., informace o projektu a problémech při jeho řešení prezentovala PhDr. Jana Vavrečková, hlavní řešitelka projektu. Tematicky byl workshop rozdělen na dvě samostatné části - první část byla věnována poznatkům z analýzy monitorovacích ukazatelů integrace, druhá část poznatkům z realizace terénních šetření. Prezentace v jednotlivých částech programu přednesli řešitelé projektu, přizváni interní odborníci i externí spolupracovníci (z Fakulty sociálních věd, 1. lékařské fakulty a akciové společnosti Diverta). Za podnětné lze považovat zejména vystoupení Mgr. Jana Kepky z OAMP MV, neboť seznámil přítomné účastníky s konkrétními problémy řešení integrace cizinců v ČR, s vizí dalšího zaměření integrační politiky a v neposlední řadě s vynaloženými finančními náklady z hlediska vývoje posledních let. Odborná úroveň příspěvků i celkový průběh semináře byly zadavatelem i účastníky pozitivně hodnoceny; v této souvislosti byl zadavatelem projektu vysloven názor, že by bylo vhodné znovu se sejit nad zjištěnými problémy a hlouběji je prodiskutovat formou kulatého stolu.

1 Dávky hmotné nouze a podpory v nezaměstnanosti nejsou ze strany MPSV od r. 2011 přístupné.

Autoři působí ve Výzkumném ústavu práce a sociálních věcí, v. v. i.

Smyslem vládní **Agentury pro sociální začleňování** (dále jen Agentura) je pomáhat městům a obcím formou časově omezené (tříleté) spolupráce poznávat a řešit problém sociálního vyloučení, nastavit odpovídající procesy k jeho řešení, využívat nástroje vhodné k řešení konkrétních místních problémů a docílit toho, aby se postavení lidí z vyloučených lokalit nebo sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených jednotlivců či rodin podařilo společným úsilím všech zainteresovaných zlepšit a začlenit je do sociálních struktur obce.

Tříleté období spolupráce bylo ke konci prvního pololetí roku 2014 ukončeno s Hodonínem, Kadani, Kolinem, Krupkou, Mělnickem, Sokolovem, Vejprty a Větrní, kde díky ní došlo ke vzniku celé řady nových služeb, vytvoření pracovních míst a dalších podpůrných aktivit, které provozují města i místní organizace. Úspěch při řešení tohoto složitého a multidimenzionálního problému vyžaduje vytrvalost, dobrou vůli a podporu jak vedení obcí, tak místního obyvatelstva a samozřejmě i iniciativu ze strany sociálně znevýhodněných osob. Podle ředitele Agentury Martina Šimíčka lze i během tří let, které jsou nyní vyměřeny pro spolupráci s Agenturou, situaci v jednotlivých místech výrazným způsobem změnit k lepšímu.

Příkladem jsou výsledky, jichž bylo dosaženo např. v Kadani, kde se mj. podařilo zaměstnat 187 dlouhodobě nezaměstnaných osob, 28 dětí z vyloučených rodin připravit na školní docházku v předškolních klubech a 20 umístit do mateřských škol. Do prorodinných služeb se zapojilo 95 rodičů, 82 dětí školního věku chodí do zájmových kroužků a 180 dětí a mládeže využívá aktivit nízkoprahových zařízení. I díky tomu klesla v Kadani za poslední dva roky trestná činnost páchaná dětmi a mládeží o 49 procent. V několik kilometrů vzdálené lokalitě Pruněřov bylo zrekonstruováno Centrum sociálních služeb, jež nabízí a poskytuje služby pro rodiny s dětmi, dluhové a pracovní poradenství i zázemí pro terénní sociální pracovníky. Město zvýšilo kvalitu bydlení v pruněřovských bytech, přičemž na úklidových a opravných pracích se podílejí i místní obyvatelé a každý dům má dnes svého domovníka. Za poslední 2 roky zde dluhy na nájemném klesly o 46 procent.

Od začátku července Agentura začala spolupracovat s devíti novými městy a obcemi, celkem tedy nyní působí v 26 městech.